

Ádámné Porcsalmy Éva

Közép-Európa jövőképe a II. világháborús illegális lengyel sajtóban

1939. szeptember 1-én Lengyelország lerohanásával kezdődött meg a II. világháború. A németek az ország elfoglalását követően azonnal felszámolták minden demokratikus szabadságjogot. Haladéktalanul megfosztották az országot a hírközlés és a tájékoztatás legáltalánosabb formájától: minden lengyel nyelvű sajtóterméket betiltottak, az újságírókat letartóztatták, megfigyelés alatt tartották. Az újság, a rádió és a film, mint információforrás a német propagandának, a lengyel társadalom félrevezetésének eszköze lett.

2–3 hét elteltével azonban megjelentek a titokban, nagy veszélyek közepette sokszorosított és terjesztett újságok. Számuk hétről hétre nőtt. 1939 végére már eléri a 30-at, 1940-ben már több mint 200, 1941-ben 290 féle, 1942-ben már 380, 1943-ban 500, 1944-ben pedig már közel 600 különféle lap jelent meg Lengyelország 1939. szeptember 1-i határai közötti területen. Łucjan Dobroszycki katalógusa szerint 1146 féle cím, azaz újság és folyóirat látott napvilágot Lengyelországban, ami európai összehasonlításban sem csekélység. Érdekes módon a németek itt nem alkalmazták azt a módszerüket, amit Franciaországban, Dániában, Hollandiában előszeretettel követtek, hogy titok-alkonspirációs lapok kiadásával próbálták megzavarni, félrevezetni az olvasókat, az ellenállási szervezetek tevékenységét. Ezzel szemben a lengyelek 14 diverzáns német nyelvű lapot jelentettek meg, továbbá kb. 15 jiddis nyelvűt, egy-egy angol és francia nyelvű lapot pedig az országban levő táborok hadifoglyai számára.

Az illegális lengyel sajtó igen nagy teret szentelt a magyarországi eseményeknek. Imponálóan sok hírt közöltek rólunk és velünk kapcsolatban, amiben részben szerepet játszhatott az a tény is, hogy sok tízezer lengyel épp nálunk talált menedéket, valamint az a sokszor emlegetett barátság, ami a két népet évszázadok óta összekapcsolta.

A háború utáni Közép-Kelet-Európa sorsa nemcsak a politikusokat, hanem a lengyel közvéleményt is élesen foglalkoztatta. Számtalan olyan cikk, kommentár jelent meg a különféle lapokban, amelyek elsősorban Lengyelország szemszögéből vizsgálták a jövő kérdését.

Közép-Kelet-Európa sorsának alakulása az I. világháború óta napirenden levő kérdés, elsősorban azért, mert a kis államok problémáját a versailles-i rendszer nem oldotta meg, ellenkezőleg, még kiélezettebb, még ádázabb ellentétet teremtett a térségben. A kisantant életre hívását követően Lengyelország helyzete sem volt a legmegnyugtatóbb, mert a szövetséghez való csatlakozása előtt akadályok mutatkoztak. Elsődrendű érdeke lett volna a magyarokkal, ugyanakkor a románok-

kal egy egyezmény megkötése. E két ország erős ellentéte azonban ennek útját állta. Végül Lengyelország francia sugallatra Romániával szövetkezett, mire a magyarok Benešsel kötöttek gazdasági megegyezést.

A probléma a II. világháború kirobbanásával új fejlődési szakaszba jut. A háborús események tükrében nyomon lehet követni, milyen elképzelések születtek a megoldást illetően. Egyre gyakrabban vetődött fel egy, az annak idején Anglia által is támogatott közép-európai föderáció terve.

A Polska nevű lap 1943. január 30-i számában jelent meg a „Jagellók nyomában” című cikk, amely szerint a háború utáni Európa elsődrendű problémája a közép- és dél-európai államok sorsának eldöntése. A lap információkra hivatkozva megállapítja, hogy Közép-Európában Lengyelország a csehekkel karöltve majd létrehoz államszövetséget, amelynek Magyarország és Ausztria abban az esetben lehetnek tagjai, ha a lengyelek és a csehek ezt elfogadható megoldásnak találják. Délen hasonló szövetséget kell Jugoszláviának létrehoznia Görögország és Bulgária bevonásával. „Így egy erős európai államszövetség jönne létre, melyben az erőfölényben levő szláv népek egyszer s mindenkorra meg tudnák akadályozni a germán hódítás útját. Ez az államtömb egyúttal erősen korlátozná a Nyugat-Európára ható keleti befolyást.” ... „Lengyelország ebben a kialakítandó konföderációban, illetve az esetleg létrejövő nagy szláv államban kétségkívül az első helyet foglalná el. Ezt igazolja történelmünk, e feltételezésekre jogosít fel bennünket kultúránk, erre ad alapot a régi. „szabadságunkért és szabadságotokért” jelszó alatt vívott szakadatlan harcunk.”

Hasonló felfogásban íródott Wojciech z Białogrodu „A közép-európai kérdés” című cikke. (Nowa Polska, 1943. december 8.) A szerző szerint nem mindenki törekszik egy cél felé: azaz a közép-európai államoknak szorosabb vagy kevésbé szoros egyesítésére, ami területileg a Balti-tengertől a Fekete-tengerig terjedne. Ez a tervzet a lengyel nép történelmi és kulturális missziójára épült, e vidék mély hagyományaira, kulturális és gazdasági szükségleteire.

Érdekes fejtegetés következik arról, hogyan viszonyulnak a fenti tervhez azok a hatalmak, amelyek majd döntenek az európai viszonyokról a háború végén, s amelyek pillanatnyilag maguk is hordozzák a háború terheit. Ezek az államok Anglia, az Amerikai Egyesült Államok és Oroszország. A szerző szerint Oroszország feltétlenül veszélyesnek tartja e terveket, mégpedig két okból:

1. Közép-Európa egyesítése gátat vetne Oroszország nyugati irányú terjeszkedése elé, ez egyet jelentene a régóta készenlétben tartott forradalmasítási és bolszevizálási tervek eltemetésével; elmaradna Európa tervezett megszállása.
2. Hosszabb távon az új állam keleti irányú imperialista behatás veszélyét rejténé magában.

Az esetleges előnyt, amit Közép-Európa egyesítése jelent, pl. gazdasági együttműködés, a német hódítással szembeni védekezés, Oroszország nem veszi komolyan. „Arra kell tehát számítanunk, hogy Oroszország határozottan fel fog lépni a közép-európai probléma ilyen megoldása ellen. A problémát érintő szöveget

politika legfontosabb irányelvei a következők lehetnek:

1. Az antant oldalán harcoló közép-európai országok teljes szuverenitásának felújítása (Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia), abban az esetben, ha „barátilag” viszonyulnak a Szovjetunióhoz.
2. A szovjet határokat amennyire csak lehet, nyugatra kell áthelyezni. Közép-Európa vonatkozásában kulcspozícióra kell törekedni.
3. Ellenőrzés gyakorlása (ha ez nem sikerülne, közös ellenőrzés megszervezése) azok fölött a közép-európai államok fölött, amelyek hivatalosan Hitler táborába tartoznak (Magyarország, Románia, Bulgária), tekintettel arra, hogy a háborúért közösen kell felelniük. Feleltesleg hozzáfűznünk, hogy amennyiben Oroszország előtt az a lehetőség állna, hogy az egyes közép-európai országokat a Szovjetunióhoz csatolja, ezt a lehetőséget bizonyára kihasználná.”

Az orosz programtervezet a cikkíró szerint Angliában kelthet komoly aggodalmat. Németország leverése után ugyanis Közép-Európában az egyedüli szárazföldi hatalom Oroszország lenne, így viszont felborulna az európai erőegyensúly. Veszélyeztetheti Anglia földközi-tengeri érdekeltségét is, ami persze nem jelenti azt, hogy Anglia teljes egészében támogatni fogja Lengyelország közép-európai terveit. Ennek az az oka, hogy Anglia nem bízik eléggé abban, hogy ez az államszövetség elég erős lesz ahhoz, hogy felfogja az orosz terjeszkedést, ugyanakkor ellen tudjon állni a németek erejének is. Ezért keres Anglia további biztosítékokat. Továbbá Anglia véleménye szerint Oroszország sokkal jobb gazdasági partner, mint az egyesült Közép-Európa lenne. Mindezen túlmenően angol érdekszférát képez a Balkán is, elsősorban Görögország. „Minden jel arra mutat, hogy Közép-Európa sorsának angol megoldási terve a lengyel tervhez viszonyítva felemás lesz. Anglia kétségtelenül támogatni fogja Lengyelország, Csehország és Szlovákia föderációjának gondolatát, lehet, hogy még Magyarország és Románia belépését is támogatja majd, az viszont már kétséges, hogy segítené a délszlávokat a szövetségbe való belépésben. Inkább törekszik majd egy másik balkáni szövetség kialakítására, amelybe a délszlávok és Görögország tartoznának. Igen valószínű, hogy a Szovjetuniót támogatni fogja elsősorban a balkáni népekkel szemben, ill. Besszarábia és Románia viszonylatában.”

Ami az Amerikai Egyesült Államokat illeti, a szerző velük kapcsolatban igen határozott. Az USA részéről a lengyel program legerőteljesebb támogatását várja. Így fogalmaz: „Már maga az a gondolat, hogy a közép-európai államok föderációt alkotnak, az amerikaiak szemében nem tűnhet másnak, mint a "United States" elnevezésnek európai talajra való átültetése. Sőt, mi több, a közép-európai államok egyesülése az amerikaiak számára az európai béke garanciáját jelenti, azaz egyesek számára az izolációs politikát, mások számára viszont jó lehetőséget arra, hogy Angliával szemben jó és biztos politikai és gazdasági partnert találjanak. Végül a föderáció az amerikaiak részére a kommunizmus elleni védőfalat is jelentené. Úgy tűnik, e veszélyt Amerikában teljességgel fel tudják becsülni....”

Ami pedig a közép-európai népeket illeti, náluk a lengyel terv valószínűleg

általános elismeréssel találkozik, különösen Magyarországon, Szlovákiában és Bulgáriában. Számukra ez lesz az egyetlen kiút jelenlegi helyzetükből. Bizonyos nehézségek merülhetnek fel a csehekkel (az oroszok iránti szimpátiájuk, a szlovákokkal és a magyarokkal való összekülönbözésük miatt, valamint Lengyelországgal való rivalizálásuk miatt). Várni lehet, hogy a csehek támogatni fogják Ausztria belépését a föderációba, illetve részben támogatják majd a szovjet politikát. Természetes, hogy a lengyel program megvalósításának reális lehetőségeiről az dönt majd, hogy hogyan végződik a háború. A cikk szerzője szerint három lehetőséggel kell számolni:

1. A német front Keleten összeomlik és a szovjetek elfoglalják Közép-Európa nagyobb felét.
2. Közép-Európa szívébe elsőként az angolszászok érnek el a Balkán irányából.
3. A keleti front megreked, amit a német kapituláció követ az antant javára.

A harmadik variációt véli a legvalószínűbbnek. Az első variációhoz feltétlen szükségesnek tartja, hogy magán Németországon belül változás következzen be. A második variációval kapcsolatban pedig úgy gondolja a cikkíró, hogy legjobb lenne, ha lengyel földön egy időben jelennének meg az angolszászok és az oroszok.

Amennyiben az első variáció valósulna meg, a szerző szerint két lehetőséggel kell számolni:

1. A háborúban legyengült Oroszország diplomáciai hatásra (ami az angolszász államok erején alapul) megelégszik bizonyos területgyarapodással (balti államok, Besszarábia, avagy egész Románia) és ekkor a lengyel program csak részben realizálódna, esetleg két föderáció jönne létre:
 - a) Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország,
 - b) Görögország, Jugoszlávia, Bulgária.
2. Oroszország nem elégszik meg területszerzésével és a szovjet csapatok tovább haladnak Nyugat felé. Ebben az esetben sor kerülhet egy nyílt angolszász–szovjet fegyveres konfliktusra, ennek kapcsán új lehetőségek nyílnának a lengyel terv megvalósulása előtt.

Láthatjuk, hogy az igen részletesen előadott elképzeléseket a szovjetellenesség, illetve a szovjetektől való félelem, valamint Lengyelország politikai főlénye biztosításának igénye fogalmazta meg.

1943. december 20-án jelent meg a „Lengyelország, Magyarország és Csehszlovákia” című cikk az „Agencja Zachodnia” nevű lapban. A cím már önmagában arra utal, hogy a szerző a közép-európai problémát szűk keretek között, konkrétan tárgyalja. A lengyel külpolitika régi gondjának tartja a lengyel–cseh, illetve a lengyel–magyar dilemmát, majd levonja a következtetést: a csehszlovák–magyar antagonizmus miatt Lengyelország nem működhet együtt egyforma szinten e két állammal, a választás szükségessége előtt áll.

A fenti államok közti viszony történetének rövid elemzése után kijelenti: „Nem fér kétség a lengyel–magyar érdekközösség meglétéhez. Magyarország

ugyanúgy, mint Lengyelország igyekszik megőrizni függetlenségét az orosz és német érdekekkel szemben. A lengyel–magyar érdekközösséget további pozitív momentumok (pszichikumunk és kultúránk hasonlósága), illetve negatívumok (a természet nyújtotta védelem hiánya) mélyítik el. Ezek háttérben növekszik a kölcsönös, élő szimpátia, ami a legutóbbi években még inkább megerősödött, bár a két állam a két ellenséges táborban található. E háború történetének kisszámú, igazán szép lapjainak egyike a magyaroknak emigrációjáról való nemes lelkű gondoskodása. Senki, akiben egy kis becsület él, soha nem felejtí ezt el a magyaroknak”.

A cikk szerint a cseh–lengyel viszony egészen más jellegű, mint a lengyel–magyar viszony, ennek ellenére kívánatosnak tartaná az együttműködést. A cikk végén Lengyelország jövőbeni külpolitikai irányvonalát felvázolva kijelenti, hogy Csehszlovákiának és Magyarországnak szorosan együtt kell működnie Lengyelországgal.

Wojciech z Białogrodu, kinek egyik cikkét fentebb már említettem, 1943. január 31-én jelentette meg „Magyarország a szlovák események háttérében” című cikkét a közép-európai kérdéseknek szentelt havonta megjelenő „Biuletyn Ślowiański” című lap hasábjain.

Már a cikk elején kijelenti, hogy minden érzelem nélkül, tiszta realizmussal, az általános szláv érdekek nézőpontjából kívánja Magyarország ügyét tárgyalni. A magyar–szláv kapcsolatok történetét ismertetve Magyarország geopolitikai helyzetével magyarázza, hogy a kapcsolatok egészen a XI. századba nyúlnak vissza. Összegzésként pontokba szedi a múltból levont következtetéseit:

1. A szlávoknak és a magyaroknak ugyanaz az ellenségük, s ez az ellenség önállóságukra támad.
2. A szlávok és a magyarok közti nézeteltérések a határkérdéseket érintették, de sosem merült fel a két érdekelt fél részéről egymás függetlenségének megsértése.
3. A magyarok és a szlávok mindig és önként léptek egymással államszövetségbe (magyar–horvát unió, lengyel–magyar, cseh–magyar szövetség).
4. A szoros együttműködés korszakai (szövetségek, uniók) a közép-európai népek politikai és kulturális életének virágkorai voltak.
5. Ezen együttműködések meglazulása mindig politikai visszaesést eredményezett.
6. A magyar államon belüli nemzetiségi ellentéteket (a XIX. század közepétől) az osztrák politika okozta, amelyet a lengyelek is nagyon jól ismernek Galícia példájából.

A továbbiakban arról beszél, hogy az I. világháború után némileg megváltoztak az erőviszonyok, megjelent egy második, nem szláv, de jelentős politikai tényező — Románia. A lengyelek előtt felmerül a kérdés: Nagy-Magyarországra vagy Romániára támaszkodva építsék-e ki a közép-európai államszövetséget. Románia kellő védőbástya lehetne a keleti orosz terjeszkedés előtt. Szerepét

ugyanakkor csökkentené, ha a lengyel terveknek megfelelően létrejönne a független Ukrajna, Lengyelország védnöksége alatt.

Magyarország fontosságát a németekkel kapcsolatban emeli ki. Függetlenül Ausztria hovatartozásától, Magyarország kellő védelmet nyújtana Nyugat felől. Ha viszont kirekesztenék a közép-európai államok tömbjéből, ez egyértelmű lenne Magyarország prédául dobásával: a németek jó ugródeszkához jutnának a közép-európai behatoláshoz. A szerző külön kiemeli, mint pozitív tényezőt, hogy Magyarország a tengelyhatalmak közt csaknem a legnagyobb önállóságot tudta megőrizni a németekkel szemben. Mindezek alapján a szlávoknak feltétlen a magyarokat kell választaniuk.

Most már csak az a kérdés vetődik fel, vajon megvan-e a lehetősége egy ilyen politikai vonalvezetésnek: Wojciech z Białogrodu szerint a szlávoknak és a magyaroknak is, amennyiben elhatározzák magukat, az együttműködésre, kölcsönösen engedniük kell. Magyar részről természetes engedménynek tartja, hogy Magyarország egyszer s mindenkorra lemond a horvátlakta és szlováklakta területekről. Jelentős problémának tartja Kárpátalja hovatartozásának kérdését. Szegény, gyér lakosságú, gazdasági szempontból teljesen jelentéktelen területként jellemzi. Politikai szempontból viszont annál nagyobb jelentőséget tulajdonít neki. A csehek számára jó összekötő kapocs volt oroszországi kapcsolataik ápolásában. Hogy ne kerülhessen sor a csehek és a többi tagállam között nézeteltérésre, le kell mondaniuk Kárpátaljáról a magyarok javára, mivel e terület Magyarországtól elválaszthatatlan földrajzi és gazdasági egységet alkot.

Újabb fontos kérdésnek tartja Magyarország határproblémáival kapcsolatban a Bánát és Bácska jövőbeni hovatartozását. Történelmi szempontból ítélve kétségtelennek tartja Magyarország jogát e területekre. Etnikailag ugyan igen színes, mozaikszerű vidék, de a szerbekkel szemben mégis — véli a cikk szerzője — több magyar lakta az elcsatolás idején. Kompromisszumos megoldást javasol, a Dunát a Tiszával összekötő csatornát adják vissza a magyaroknak. Ez úgysem jelentős terület Jugoszlávia számára.

S hogy mindezért mivel tartozik Magyarország? A legjobb megoldásnak a régi cseh koncepció felújítását tartaná. Ti. azt a Burgenlandot, amit a trianoni döntés Ausztriának juttatott, meg kellene osztani Szlovákia és Jugoszlávia között. Összekötő folyosó jönne így létre a déli és az északon élő szláv népek között, ami ugyan megfosztaná Magyarországot a német vagy osztrák határtól, viszont garantálná a magyarok és a szlávok tartós együttműködését.

A Horvátországról, Szlovákiáról és Burgenlandról való végső lemondásért, valamint a szlávokkal való őszinte együttműködésért cserében a szlávoknak teljes egészében támogatniuk kell Magyarországot erdélyi követeléseik megvalósításában. Földrajzi szempontból a Kárpátok vonulatai Kelet felől természetes határt képeznek, történelmi vonatkozásban pedig vitán felül áll Magyarország joga Erdélyre. Ezt történelmi példákra alapozva jelenti ki ilyen egyértelműen a szerző, majd így folytatja:

„Erdélyben mindig az egyetlen volt a magyar kultúra, sőt. Erdély a magyar politikai gondolkodás fészke volt. A szlávok közül mi, lengyelek vagyunk leg-

inkább képesek arra, hogy megértsük az erdélyi problémát: Erdély a magyarok számára egy kicsit többet is jelent, mint számunkra Wilno és Lwów, és ebben semmilyen papírra vetett statisztika nem dönthet. Gazdasági oldalról vizsgálva a dolgot, Erdélynek Romániához csatolása mesterséges, amilyen természetellenes ennek az országnak bármiféle felosztása. Erdély a nagy magyar alföld természetes meghosszabbítása, a Kárpátok pedig lehetetlenné teszik, hogy a románok kiaknázzák e területet”.

A közép-európai viszonyok tartós rendezését tehát abban látja, hogy a magyarokat a fent vázoltakra alapozva be kell vonni a szlávokkal való együttműködésbe. A szláv népek ilyen egyesítését véli az egyetlen védekezési módnak a német és az orosz imperializmussal szemben; Közép-Európa népeinek békéje csakis ezen az úton érhető el.

A „Lengyelország szerepe a Duna-medencében” című cikk („Szaniec”, 1943. május) a következőket írja: „Hogy Magyarország csatlakozott a tengelyhatalmakhoz, az a valóban tragikus helyzetéből következett. A trianoni békeszerződés igazságtalanul, könyörtelenül és okatlanul szabdalta fel ezt az országot. Egyébként Magyarország az egyedüli a Hitler-csatlósok között, amely legalább belpolitikájában meg tudott őrizni bizonyos önállóságot”. „Ellenség vagy barát?” — teszi fel a kérdést néhány hónappal később a „Głos Polski” (1943. november 1.) A ciklírő úgy véli, a tízmillió magyar nép tapasztalja saját gyengeségét, ezért érzi annak szükségét, hogy valamelyik erős szomszédjában támaszra találjon, még ha ez a szomszéd Németország is. Egyébként a németeket a magyarok nagyon nem szeretik — fűzi még hozzá. Szerinte a magyarokat megsértené azzal az állításával, hogy megalkuvásból vállalták a németekkel való együttműködést. Valójában az elsődleges és fő oka a mélységes megbántottság érzése az antanttal szemben a trianoni döntés miatt, amely döntés alapján a királyi Magyarországot területének kétharmad részétől megfosztották. A magyaroknak ugyanúgy, mint a németeknek, a revízió volt a fontos, bár a magyarok állandóan hangsúlyozták, hogy kizárólag a békés megoldás hívei. A magyarok jelenleg az ellenséges táborban vannak, de bennünket testvéreiknek tartanak. Háborúban állnak a szovjetekkel, akikkel mi ugyan egy táborban vagyunk, de az ellenségeink. Senkit se ítéljünk el felszínesen. Az igazságosság azt diktálná, hogy a majdan lezajló béketárgyalásokon ne bánjanak túl szigorúan Magyarországgal. A lengyel–magyar barátság kiállta a próbát, mi több, a totális háború próbáját. A velünk szomszédos hat nép közül egyedül a magyarok viselkedtek velünk szemben elismerésre méltóan. Az ilyen barátságra lehet építeni! Fogunk is, a magyarokkal szorosan együttműködve egy közép-európai szövetség tagjaiként, amikor a németek már nem fognak veszélyt jelenteni.

A „Biuletyn Informacyjny” (1943. december 30.) egy meg nem nevezett magyar napilapban megjelent cikkre hivatkozva ismerteti a magyarok elképzeléseit a föderációval kapcsolatban. Eszerint: „... ez a föderáció nem lehet kizárólagosan szláv jellegű, mert Európának ezen a részén a szlávokon kívül más népek is élnek. Ezért is kell ellenszegülni Oroszország hatásának, mert az mérhetetlenül nagy ország a többihez viszonyítva, s túlsúlyánál fogva azonnal megszerezné a fölényt a többiek rovására.”

A cikk végén kommentálva a magyar véleményt, a következőket írják: „A magyar sajtó fenti kijelentései igen érdekesek. Ebből az következne ugyanis, hogy a magyar közvélemény bizonyos része számol azzal, hogy egy államszövetség jön majd létre Közép-Európában a háború után, de ami még fontosabb, hogy számít arra is, hogy Magyarország bekerül majd ebbe a szövetségbe. Először fordul elő, hogy e témában egyetértés van köztünk és a magyarok között.”

Találunk utalást az amerikai elképzelésekről is. A „Biuletyn Sztabowy” (1941. november 26.) közölte a „Kelet-európai föderáció” című cikket. A New York-i Nemzetközi Munkaszervezési konferenciáról számol be, melyen az USA elnöke és a semleges államok képviselői kijelentették, hogy készek megadni minden segítséget Európa háború utáni rekonstrukciójához. Az író mindjárt hozzá is teszi, hogy ebben az önzetlenségben nagy szerepe van az amerikai ipari termelési feleslegnek is. A konferencia résztvevői tisztában voltak azzal — folytatja —, hogy Európa gazdasági egyesítésének gondolata az USA mellett Anglia érdeke is, s feltételezhetően ez utóbbi is tesz lépéseket: Amerika elsődleges lépésnek tartja, hogy Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia és Görögország közös deklarációt adnak ki, amelyhez a háború után csatlakozna valószínűleg Románia, Bulgária, végül az elengedhetetlen demokratikus forradalom után Magyarország is. MacKirmick, a nemzetközi ügyek egyik legjobb akkori ismerője és szakembere véleménye szerint 100 millió ember ilyen jellegű összefogása értékes erőt képviselne Európában Németország és Oroszország között. E szövetség föderáció lenne, melyben az egyes államok szuverének lennének ugyan, de oly mértékben csak, mint pl. az USA egyes tagállamai. E föderáció el tudná érni a célját: lehetetlenné tenni, hogy Németország a jövőben újólag háborút robbanthasson ki. Amerikára és Angliára mindig számíthatnak majd az európai államok, segítségük ugyanakkor garancia lenne a békés állapot tartósságára.

A fenti áttekintés korántsem teljes, de mindenképpen valós és jellemző képet ad azokról az elképzelésekről, amelyek az illegálitáshoz kényszerített lengyel sajtóban láttak napvilágot a háborút követő jövőt illetően.